

В ЧЕСТ/IN HONOREM ПРОФЕСОР ВИОЛЕТА НЕШЕВА НА 80 ГОДИНИ

На 4 април 2023 г. се навършиха 80 години от рождението на проф. д.и.н. Виолета Нешева, дългогодишен сътрудник на Националния археологически институт с музей при БАН. Дори и бегъл поглед към нейната научна и творческа дейност показва дълъг и успешен път на професионално развитие.

За живота и творчеството на Виолета Нешева е писано немало (Горянова 2003; Чолов 2010; Мавродинова 2016; Петрунова 2016), а професионалната ѝ дейност като цяло е добре позната. Все пак трябва да се изтъкнат няколко основни факта. Започва обучението си в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Следват специализации в Италия, Русия, Германия, Украйна, Грузия, Армения, Франция, Полша и Гърция по византийска, славянска и западноевропейска археология и изкуство. Това я оформя като един от най-изтъкнатите медиевисти в нашата страна с широк научен хоризонт и интердисциплинарен подход. Както е видно, тя не се ограничава само в тясната си специалност, а „стъпва на широка основа в своите изследвания: история, краезнание, изкуство, подробно и критично изследване на съответната литература, за да стигне до сърцевината на проблемите“ и така всестранно да проучи археологическите паметници (Мавродинова 2016, 25).

Виолета Нешева участва като член на археологическия екип или като научен ръководител в проучването на редица емблематични за средновековната археология обекти в България като Червен, Велико Търново, Велики Преслав, Гарван, Кюлевча, Рациария (българо-италианска експедиция), Карасура (българо-германска експедиция, ръководител), Созопол. С най-голяма продължителност обаче са изследванията ѝ на античния, средновековен и възрожденски град Мелник, където първоначално е заместник-ръководител (1971 – 1979 г.), а след това и главен ръководител.

Като редовен аспирант тя разработва дисертация на тема „Женският светски костюм през Втората българска държава (1186 – 1396)“. Макар че все още не е публикувана в своята цялост, тази работа е все така актуална и цитирана, както показват най-новите разработки по темата.

Впоследствие Виолета Нешева разработва различни теми, но всички те са съсредоточени в проучването на различни аспекти от живота на средновековния град. Венец на нейното творчество е обобщаващият ѝ труд за живота в Мелник от Античността до Късното средновековие и Възраждането (Нешева 2008), който е втората ѝ докторска дисертация.

В. Нешева е развивала и значителна музейна дейност както в НАИМ, така и в НИМ, и в музеи из страната (Благоевград, Велико Търново, Русе, Плевен, Варна, Несебър и Чирпан). В

периода 1989 – 1991 г. е директор на Националния археологически музей.

Оценявайки високо цялостната творческа дейност на проф. д.и.н. Виолета Нешева и приноса ѝ в развитието на археологическата наука, Националният археологически институт с музей на БАН организира по случай 70-тия ѝ рожден ден през 2013 г. юбилейно тържество, на което тя беше почетена и приветствана от колеги, възпитаници, приятели и близки. Секцията по средновековна археология на НАИМ – БАН ѝ посвети сборник (*“In honorem professoris Violetae Volkova-Neševa. Ad multos annos”*). В него е поместена библиографска справка с трудовете ѝ от 1975 до 2016 г.

През последните години В. Нешева продължава да се занимава активно с научна и обществена дейност. През 2020 г. тя публикува том трети от поредицата „Мелник“, който е посветен на проучванията на манастира „Св. Богородица Пантанаса“. Това е един значителен труд, който получи изцяло положителен отзвук (Каймакамова 2022). Към момента е под печат обширен научно-популярен водач за Мелник и неговите старини.

Проф. Нешева е научен ръководител и консултант на български и европейски проекти, включително на ЮНЕСКО, за проучване, опазване и социализация на културното наследство на България. Дълги години е преподавател в Славянски университет, в Нов български университет, научен ръководител е на многобройни дипломанти и докторанти. Носител е на престижното отличие на Министерство на културата „Златен век – Симеон Велики“ и на Почетна грамота за постигнати високи творчески резултати и за големия ѝ принос в развитието и популяризирането на българската култура.

С впечатляващата си научна кариера и творческо дълголетие В. Нешева служи за пример със своето човешко и колегиално отношение, съчетано с висок професионализъм и работна етика.

Списък на трудовете на проф. д.и.н. Виолета Нешева за периода 2016 – 2023 г.

1. **Нешева, В.** Църквите на манастира „Св. Богородица Пантанаса“ в Мелник. – В: Б. Петрунова, А. Аладжов, В. Григоров (ред.). *In honorem professoris Stanislav Stanilov*. (Известия на Националния археологически музей, 47). София, 2016, 476 – 495.
2. **Нешева, В.** Мелник и балканските владетели през IX – XIV век. – В: Юбилеен сборник Божидар Димитров. (Известия на Национален исторически музей, 28). София, 2016, 369 – 384.
3. **Нешева, В.,** Д. Недев, З. Коркутова, Т. Богданова, А. Каменаров, Ж. Драганов, М. Крумова, М. Попова, О. Лулев. Спасително археологическо проучване на обект в АР „Античния град Аполония“, УПИ XIX-157, кв. 16, гр. Созопол. – Археологически открития и разкопки през 2015 г. София, 2016, 383 – 386.
4. **Нешева, В.,** Д. Недев, З. Коркутова, Т. Богданова, А. Каменаров, М. Попова. Спасително археологическо проучване на обект в АР „Античния град Аполония“, УПИ VI-441, кв. 37, гр. Созопол. – Археологически открития и разкопки през 2015 г. София, 2016, 387 – 390.
5. **Нешева, В.** Мелнишкият манастир „Св. Богородица Пантанаса“ – мемориал на деспот Алексий Слав. – В: А. Николов (ред.). *Българско царство. Сборник в чест на 60-годишнината на доц. д-р Георги Н. Николов*. София, 2018, 535 – 564.
6. **Волкова-Нешева, В.** Божественный город Мельник. – Във: В. Ю. Коваль (отв. ред.), И. Н. Кузина, А. А. Гомзин (сост.). *Звучат лишь Письмена. К юбилею А. А. Медынцевой*. Москва, 2019, 101 – 118.

7. **Нешева, В.** Златка Крумова Генова (1949 – 1994). – Приноси към българската археология, 9, 2019, 203 – 207.
8. **Нешева, В.** Мелник, Т. 3. Манастир „Св. Богородица Пантанаса“. Последен пристан и мемориал на деспот Слав от българската царска династия на Асеневци. София, 2020.
9. **Нешева, В.** Мелник. Водач из старините (под печат).
10. **Нешева, В.** Средновековно аристократично имение в Мелник (под печат в Сборник в памет на проф. Станчо Ваклинов).
11. **Нешева, В.** Царски птици върху сграфито керамика от Мелник (под печат в Сборник в чест на проф. Мария Рехо).

Цитирана литература/References:

- Горянова 2003:** С. Горянова. Виолета Нешева на 60 години. – Археология, 1, 2003, 68 – 70.
- Каймакамова 2022:** М. Каймакамова. Нов принос в българската и балканската медиевистика: Виолета Нешева. Мелник. Манастир „Св. Богородица Пантанаса“. Последен пристан и мемориал на деспот Слав от българската царска династия на Асеневци. И. К. Гутенберг. София, 2020. – Приноси към българската археология, 12, 2022, 213 – 220.
- Мавродинова 2016:** Л. Мавродинова. Проф. д.и.н. Виолета Нешева – дългогодишен и компетентен изследовател на старините в България. – В: М. Даскалов, Д. Аладжова, Сн. Горянова, Ж. Аладжов, Н. Овчаров (ред.). In honorem professoris Violetae Volkova-Neševa. Ad multos annos. (Годишник на Националния археологически музей, 13). София, 2017, 25 – 26.
- Петрунова 2016:** Б. Петрунова. Проф. д.и.н. Виолета Волкова-Нешева. – В: М. Даскалов, Д. Аладжова, Сн. Горянова, Ж. Аладжов, Н. Овчаров (ред.). In honorem professoris Violetae Volkova-Neševa. Ad multos annos. (Годишник на Националния археологически музей, 13). София, 2017, 7 – 18.
- Чолов 2010:** П. Чолов. Българските историци. Биографично-библиографски справочник. Трето преработено и допълнено издание. София, 2010, 219 – 220.

гл. ас. д-р Методи Златков